



SEIMO NUTARIMAS: SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA

Mantas Varaška¹, Arminas Lydeka²

Pateikta: 2014 m. rugpjūčio 26 d.

DOI: <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.12.1.7>

SANTRAUKA

Mokslinėse apžvalgose svarstomos Seimo nutarimo kaip teisės akto ir konstitucinės teisės šaltinio (plačiaja prasme) sampratos, praktinio taikymo, teisinio privalomo, konstitucinio teisinio vertinimo aktualijos, taip pat pateikiama Seimo nutarimo istorinės raidos charakteristika (įskaitant kitus formalius Lietuvos parlamentų priimintus sprendimus, artimus šiuolaikinio Seimo nutarimo konstitucinei sampratai.

Pirmojoje apžvalgoje siekiama nustatyti šiuolaikinio Seimo nutarimo konstitucinio būvio (arba tiesioginio reglamentavimo 1992 m. LR Konstitucijoje) prielaidas, atkuriant įvairių laikotarpių ir kompetencijų (LDK, ATR, tarpukario Lietuvos bei LTSR) kolegialaus/parlamentinio valdymo organus. Konstatuojami nuoseklūs parlamentinių sprendimų (ne įstatymų) priėmimo teisinio pagrindimo bei praktinio taikymo procesai, nepriklausomai nuo susiklosčiusios valstybės valdymo formos ar politinio režimo.

Neapsiribojant istoriniu Seimo nutarimo suvokimu, taip pat siekiama įvertinti ir kitas jo sampratas, ryšį su Konstitucijos tiesiogiai taikytinų nuostatų įgyvendinimu, kitais teisės aktais, Seimo nutarimų įvairovę ir jais nagrinėjamų/sprendžiamų parlamentinio valdymo klausimų plotmę. Ginčijant kai kurias nusistovėjusias teisinės literatūros nuomones, argumentuojama, jog Seimo nutarimas nėra vien tik parlamento vidinio teisinio reguliavimo teisės aktas, taip pat – ne tik poįstatyminis teisės aktas, priklausomai nuo savo reguliavimo objekto, galintis tiesiogiai apimti ir įkūnyti konkrečias LR Konstitucijos normas.

¹ Mantas Varaška yra teisės mokslų daktaras, Mykolo Romerio universiteto mokslinis bendradarbis. Mokslinių interesų sritys: Parlamento teisė, Lietuvos konstitucinė teisė, Lyginamoji konstitucinė teisė, Ombudsmeno teisė.

² Arminas Lydeka yra 2000 – 2012, 2014 – 2016 m. kadencijų LR Seimo narys, įvairių Seimo komitetų pirmininkas, pavaduotojas. Mokslinių interesų sritys: Tarptautinė ir Europos Sąjungos teisė, Žmogaus teisės, Lietuvos konstitucinė teisė, Ombudsmeno teisė.

Antroje apžvalgoje svarstomos Seimo nutarimo kaip teisės akto teisinės galios, jo privalomumo, galiojimo asmenų, laiko, teritorijos atžvilgiu problemos. Atkreipiamas dėmesys į Seimo nutarimų priėmimo, įsigaliojimo, galiojimo bei panaikinimo/pripažinimo netekusiais galios klausimus. Pažymima, jog Seimo statutą neužtikrina skirtingų Seimo nutarimų (pagal reguliavimo dalyką) priėmimo bei įgyvendinimo tvarkos reikalavimų, nereikalauja tokių teisės aktų rengimo/priėmimo pagrindimo (motyvų), leidžia priimti tokius Seimo nutarimus, kurių tekstas ir turinys neatitinka bendrųjų teisėkūros reikalavimų.

Aptariant Seimo nutarimų konstitucinio teisinio vertinimo aktualijas, pažymimas Seimo nutarimų teisinio reguliavimo skirtingumas ir tikslingumas išskirti tam tikrus Konstitucinio teismo nutarimus dėl nagrinėjamų klausimų specifikos (pvz. dėl kai kurių valstybės pareigūnų pašalinimo/paskyrimo į pareigas) arba numatyti, jog dalis Seimo nutarimų gali būti skundžiami ir nagrinėjami tik administracinėje teise. Apžvalgoje konstatuojama, jog net ir tie Seimo nutarimai, kuriais įgyvendinamos LR Konstitucinio teismo išvados (pagal LR Konstitucijos 107 str.), galėtų būti nagrinėjamos Konstituciniame teisme dėl jų galimo prieštaravimo Konstitucijai (turinio ar priėmimo prasme), sustabdžius jų įgyvendinimą.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Konstitucija, Seimas, Seimo nutarimas, Seimo statutai, Konstitucinis Teismas

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos konstitucinės teisės literatūroje Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo kategorija aptariama įvairiuose kontekstuose. Ji pakankamai dažnai minima tiriant paties Seimo, kaip konstitucinės valdžios institucijos, ypatumus. Kaip konstitucinės teisės šaltinis (plačiąja prasme) Seimo nutarimas išskiriamas nagrinėjant Lietuvos teisės sistemą ir jos sudedamąsias dalis. Galiausiai, teisės ir ypač politikos, srityje akcentuojamos tam tikrų Seimo nutarimų priėmimo, įgyvendinimo prielaidos, aplinkybės. Tokiu atveju daugiau vertinamojo dėmesio sulaukia ne pats teisės aktas, o jo atsiradimo ir taikymo ypatumus nusakantys politiniai interesai (pvz., Seimo nutarimai dėl valstybės pareigūnų apkaltos, teisinės neliečiamybės).

Tačiau Seimo nutarimas, kaip **atskiras** mokslinio tyrimo objektas, konstitucinėje ir apskritai teisinėje literatūroje iki šiol nenagrinėtas, nors yra įtvirtintas pačioje 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir jau daugiau nei dvidešimt metų realiai veikia Seimui vykdant savo konstitucines Tautos atstovybės funkcijas. Todėl galima teigti, jog šio teisės šaltinio sampratos, galios ir kitų požymių kompleksinis vertinimas išlieka aktualus.

Siekiant iš esmės įvertinti Seimo nutarimą kaip mokslinio pažinimo objektą, šiame straipsnyje atkreipsime dėmesį į jį galinčius tinkamai apibūdinti kriterijus. Tam plačiau panagrinėsime Seimo nutarimo sampratą, jo istorinę konstitucinę prigimtį, šio teisės akto įvairiapusiškumą (ar jis pagrįstai vertinamas kaip poįstatyminis teisės aktas) ir galimus tipus, studijuojant esamą ir buvusius Seimo statuto redakcijas. Taip ne tik atskleisime Seimo

nutarimo, kaip teisės akto, sampratos turiningumą, tačiau ir galėsime reziumuoti, kodėl ji yra būtent tokia.

Straipsnio mokslinio tyrimo objekto nagrinėjimo šaltinių istorinės retrospektyvos pradžia – paskutiniai Abiejų Tautų Respublikos gyvavimo dešimtmečiai ir 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija. Istorinės analizės baigtį reziuoja 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija bei jos rengimo, projektavimo duomenų dokumentika.

Šiame moksliniame straipsnyje dėl jo apimties reikalavimų kitų užsienio valstybių parlamentarizmo patirtis ir praktika, atitinkanti analogiškų Seimo nutarimams teisės aktų vertinimus, nebus nagrinėjama. Taip pat pažymėtina, jog šio straipsnio parengimo ir publikavimo tikslas nėra tik pažintinis. Mokslinio tyrimo metu nustatyta teisinė / faktinė informacija bus vertinama taikomuoju požiūriu ir šio darbo išvadose atsispindės konkrečiais pasiūlymais tobulinti Seimo nutarimo, kaip konstitucinio instituto, teisinį reglamentavimą.

SEIMO NUTARIMAI LIETUVOS KONSTITUCINĖS TEISĖS ISTORIJOJE

Pats žodis „nutarimas“ lietuvių kalbos žodyne, be teisinio apibūdinimo, jog tai yra „aktas, priimamas valdžios organų valdymo ir kitais atvejais, sprendimas, potvarkis“, suvokiamas kaip sprendimas ar veiksmas, kylantis iš žmonių sutarimo, susitarimo, valios darnos³.

Turint mintyse paties Seimo, kaip Parlamento, Tautos atstovybės, sampratą, tokių žodžių junginys yra logiškas ir vienas kitą papildantis. Seimas, kaip Tautos atstovų susirinkimas, užtikrindamas jį išrinkusios daugumos, o tam tikra prasme ir visumos, valią, laikydamasis Konstitucijos, sprendimus priima kolegialiai, bendrai, sutartinai.

Atsižvelgiant į Seimo, ar tiesiog Parlamento, funkcijų svarbą, sutarimas, bendros valios radimas įstatymų leidybos srityje plačiau prasme taip pat gali būti laikomas nutarimu (Seimas nutarė priimti įstatymo projektą), tačiau šiuo atveju, renkantis teisės akto apibūdinimo terminą, nugalį jo teisinės formos (įstatymo) sąvoka.

Tačiau, be pagrindinės įstatymų leidybos konstitucinės prerogatyvos, Seimas (Parlamentas) priima daug pakankamai svarbių kitų sprendimų, turinčių reikšmingą teisinę galią. Šie teisės aktai ir semantiškai (jeigu priėmė, vadinasi, sutarė, susitarė), ir formaliai yra apibūdinami kaip Seimo nutarimai.

Svarstant teoriškai, kiekvienas Seimo bendra (daugumos) valia priimtas sprendimas, išskyrus įstatymų leidybos sritį, yra šios valdžios institucijos nutarimas. Tačiau tiek nagrinėjant įvairių laikotarpių konstitucinės teisės šaltinių, taip pat dabartinio Seimo statuto nuostatas, tenka pastebėti, jog įstatymų leidybos sričiai nepriskirtini parlamento sprendimai ne visada formalizuojami kaip Seimo nutarimai (pvz., rezoliucijos, kreipimaisi, komunikatai ir pan.). Todėl, nagrinėjant Seimo nutarimą kaip teisės aktą, šiame straipsnyje, jo baigiamuosiuose teiginiuose atkreipsime dėmesį į juo realizuojamų parlamento funkcijų ypatumus.

³ Žodynas, *Nutarimas*, // <<http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/N/nutarimas>> [aplankyta 2013 07 20].

Seimo nutarimo sampratos atskleidimas neįmanomas be šio teisės akto istorinio gyvavimo pažinimo, drauge įvertinant jo reikšmę ir prasmę įvairių laikotarpių Lietuvos konstitucinės teisės šaltiniuose.

Abiejų Tautų Respublikos Seimas priimdamas sprendimus dažniausiai juos formalizuodavo įstatymų ir konstitucijų pavidalais. Vertinant XVIII amžiaus antrosios pusės išlikusius Seimo darbo dokumentus ir istorikų vertinimus, „konstitucijos“ savo esme buvo organizacinio, planinio pobūdžio dokumentai, kuriuos tam tikra prasme galima prilyginti šiuolaikinio Seimo nutarimais tvirtinamoms valstybės raidos strategijoms⁴.

Be jų, rečiau, tačiau taip pat minimi ir patys bendrojo Seimo arba atskirų Seimų (konvokacijų) nutarimai, kaip priimti ir įsigalioję teisės aktai. Būtent atskirų Seimų (konvokacijų) sesijose priimti pozicijų atstovavimo sprendimai (pvz., dėl valstybei padėjusių asmenų atlyginimo 1699 metais) turėjo ir politinio, ir teisinio nutarimo bruožų, kuriuos pripažindavo bendrasis Seimas⁵.

Bendrasis Seimas taip pat priimdavo nutarimus, kurie turėjo šių laikų parlamento rezoliucijų ar komunikatų bruožų, atspindinčių valstybės vidaus bei užsienio politikos požiūrius⁶. Nepriklausomai nuo šių nutarimų vertinimo ir pripažinimo tarptautiniu lygiu, galima konstatuoti, kad jau iki 1791 m. gegužės 3 dienos Konstitucijos Lietuvos teisės šaltiniuose Seimo nutarimai, kaip formalūs teisės aktai, egzistavo ir tikslingai atspindėjo jų kategorijai priskiriamus parlamento veiklos sprendimus.

1791 m. gegužės 3 dienos Konstitucijos tekste, nustatant valstybės valdžios sąrangą ir institucijų galias, Seimo nutarimai minimi tiesiogiai kaip *jo sprendimai dėl laikinųjų rinkliavų, monetos vertės, valstybės paskolų, nobilitacijų ir kitų nenumatytų apdovanojimų, viešųjų ordinarinių ir ekstraordinarinių išlaidų išdėstymo, karo, taikos, galutinio sąjunginių ir prekybinių sutarčių ratifikavimo, visų diplomatinių aktų ir susitarimų, priskiriamų tautų teisei, vykdomųjų magistrantūrų užbaigimo*⁷. Taip gausiai apibrėžtas Seimo nutarimais įgyvendintinų šalies parlamento funkcijų kiekis pažymi ne tik pačios institucijos kompetencijos reikšmę (bei tam tikrų vykdomosios valdžios funkcijų įgavimą), tačiau ir paties Seimo nutarimo, kaip teisės akto, pripažinimą. Atsižvelgiant į pirmiau pateiktus Seimo nutarimų taikymo pavyzdžius galima teigti, jog tam tikra prasme 1791 m. gegužės 3 dienos Konstitucija įtvirtino valstybės teisinėje sistemoje jau sėkmingai egzistavusį teisės aktą ir išplėtė jo taikymo ribas. Tuo pat metu galima tvirtai teigti, jog nuo 1791 m. Konstitucijos priėmimo datos Seimo nutarimas, kaip teisės aktas, tampa neabejotinu konstituciniu institutu ir konstitucinės teisės sistemos sudedamąja dalimi.

⁴ ATR Konstitucija dėl Kariuomenės skaičiaus padidinimo (1788 10 22) A. ŠAPOKA, *Lietuva Reformų Seimo metu. Iki 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos*, (Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2009), p. 229. ; Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Valstybės pažangos strategijos - Lietuvos pažangos strategija - „Lietuva 2030“ patvirtinimo (2012 05 15, Nr. XI-2015)

⁵ Seimo Konstitucija (1717), A. ŠAPOKA, *Lietuva Reformų Seimo metu. Iki 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos* (Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2008), p. 22.

⁶ Ten pat, p. 231.

⁷ Gegužės 3 dienos Konstitucija (1791), VI sk. (Vilnius: Vilniaus Dailės Akademija, 2001), p. 23.

1795 m. nustojus gyvuoti Lietuvos bei Lenkijos valstybiniam dariniui ir jį įkūnijusioms valdžios institucijoms, Seimo nutarimo raidos istorinė tąsa atgyja 1917 m. Vilniaus konferencijos ir joje sudarytos Lietuvos Valstybės Tarybos (1917–1919 metų) darbuose. Žinoma, tiesiogiai prilyginti šias struktūras Seimo institucijai ar apskritai parlamentui būtų sunku ne tik dėl to, jog apskritai neturėta valstybingumo, tačiau ir dėl jų sudarymo pasirinkimų. Vis dėlto to laikotarpio struktūros neabejotinai laikytinos Tautos atstovybės atkūrimo užuomazgomis ir būsimos veiklos pavyzdžiais. Dėl to Konferencijos ir – vėliau – Tarybos priimti nutarimai⁸, savo pobūdžiu panašūs į kadaise ATR Seimo funkcijoms priskirtus nutarimus, sukūrė dėkingas galimybes tokį teisės aktą įtvirtinti būsimuose valstybės konstituciniuose dokumentuose.

Skaitant pačių tarpukario Lietuvos 1922, 1928, 1938 m. nuolatinį konstitucijų, 1918 m. lapkričio 2 d., 1919 m. balandžio 4 d. Lietuvos valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatinius dėsnius, taip pat 1920 m. birželio 10 d. laikinąją Konstituciją, jų tekstuose Seimo nutarimai, kaip teisės aktai, tiesiogiai neminimi. Tiesa, 1938 m. Konstitucijoje nustatant paklausimo ir interpeliacijos ministrui pirmininkui ar ministrui tvarką, Seimas apibūdinamas kaip „nutariantis“⁹ dėl pasitikėjimo ar nepasitikėjimo konkretaus Vyriausybės nario atžvilgiu.

Užtat Steigiamojo ir eilinio Seimo patvirtintuose 1920 m. ir 1924 m. statutuose Seimo nutarimas, kaip teisės aktas, formalizuojamas tiesiogiai ir pakankamai informatyviai. Glaustame 1920 m. Steigiamojo Seimo statute nustatyta, jog Seimo nutarimais gali būti priimami jo nuolatinų ar laikinųjų komisijų pasiūlymai, leidimas patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar „iškrėsti“ Seimo narį, taip pat būsimų Steigiamojo Seimo posėdžių darbotvarkės ir Seimo priimamų nutarimų balsavimo bei protokolavimo tvarka¹⁰.

1924 m. Seimo patvirtintame Statute nutarimas, kaip teisės aktas, tiesiogiai minimas rečiau. Nors pats Statutas nurodo, jog Seimas priima nutarimus ir kai kuriuos jų procedūrinius reikalavimus¹¹, tačiau nėra aiškių sąsajų, kada ir kokiais klausimais šis teisės aktas pasitelkiamas (pvz., Statuto 150, 151 str. kalbama apie nepasitikėjimo Vyriausybe, Seimo nario teisinės neliečiamybės panaikinimo klausimus, tačiau nenurodoma, koku būdu šie sprendimai įforminami). Statute taip pat nurodoma, jog Prezidiumas ar komisijos savo veiklos klausimais gali priimti savo nutarimus (72, 76 str.).

1919–1921 metų Steigiamojo Seimo ir 1922–1926 metų parlamentinės konstitucinės respublikos laikotarpiais, tarp kitų Seimo priimtų dokumentų, pastebimos jo rezoliucijos. Vėlgį, sprendžiant pagal grynai semantinį ir semiotinį šio tarptautinio žodžio aiškinimą¹², būtų galima teigti, jog tai – toks pats Seimo, kaip kolegialaus darinio, nutarimas, tik „prakilnesnis“, galimai

⁸ M. ROMERIS, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*, I dalis. (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 1937), p. 29, 43.

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (1938, 122 str.).

¹⁰ 1920 m. gegužės mėn. 18 d. su 1920 m. liepos mėn. 9 d. pataisomis Lietuvos Steigiamojo Seimo statuto 26, 66, 113, 106, 69 str.// LR Seimo skaitykla, Nr. 340.13(474.5)(094)(091) Li 331;

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimo statutas, (1924 06 18), 145 str. (Kaunas: 1924 08 07) *Valstybės žinios*, Nr. 163.

¹² Tarptautinių žodžių žodynas, *Rezoliucija* // <http://www.tzz.lt/r/rezoliucija> [aplankyta 2013 07 20].

taikytinas tarptautiniams, užsienio politikos klausimams spręsti. Iš tiesų, tokių diplomatinio pobūdžio Seimo rezoliucijų būta, ypač sprendžiant Klaipėdos krašto padėties klausimus¹³. Kita vertus, Seimas pagal Statutą būtent rezoliucijos forma sprendė pasitikėjimo Vyriausybe, o praktikoje – ir institucijų bendradarbiavimo – klausimus¹⁴. Todėl baigiant šią pastraipą tenka pažymėti, jog tiek Seimo statuteose, tiek jo sprendimų praktikoje Seimo nutarimas ir Seimo rezoliucija turėjo skirtingas paskirtis, dėl kurių negalėtų būti sutapatinti, pvz., Seimo nutarimo, kaip pagrindinės parlamento valios išraiškos formos, naudai.

Todėl paties Seimo nutarimo, kaip teisės akto, reikšmė tarpukario Lietuvos konstitucinės teisės istorijoje laikytina pakankamai kuklia. Seiminės parlamentinės respublikos laikais tokia sąvoka laikinosiose konstitucijose ar 1922 m. Konstitucijoje apskritai neminėta, o 1938 m. Konstitucijos užuominos apie Seimo nutarimus, sprendžiant interpeliacijos klausimus Vyriausybės nariams, vertinant paties Seimo konstitucinius įgaliojimus, jų reikšmės neleidžia prilyginti aktualioms 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos nuostatom.

1940 m. Lietuvos Respublikai netekus suvereniteto ir jos valdžios institucijų bei teisės aktų galiojimo, įkurtoje Lietuvos TSR sudaryta Aukščiausioji Taryba (LRSR AT) išsaugojo nutarimo, kaip teisės akto, kategoriją. 1980 m. balandžio 9 d. patvirtintame LTSR AT reglamente nurodoma, jog ši taryba priima nutarimus dėl Lietuvos TSR Liaudies komiteto, Aukščiausiojo Teismo sudėties patvirtinimo, taip pat dėl tarybos deputatų paklausimų Ministrų tarybos nariams¹⁵. Šias LTSR AT veiklos teisinio reglamentavimo nuostatas čia išryškiname tam, kad jau gana greitai taryba, tik kitos sudėties, priimsianti 1990 m. Lietuvos valstybės Nepriklausomybės aktą ir kitus esminius valstybingumo atkūrimo sprendimus, remsis šiuo, tik patobulintu, reglamentu, ne vieną kartą savo valią išreiškdamą būtent tokiu teisiniu pavidalu – nutarimu.

Naujas Seimo nutarimo, kaip parlamentinės valdžios teisės akto, raidos laikotarpis prasidėjo 1990 m. vasario 24 d., išrinkus tuo metu LTSR Aukščiausiąją Tarybą, kuri vėliau buvo pavadinta Lietuvos Respublikos Aukščiausiąja Taryba (toliau vadinama – Taryba) ir galiausiai (1996 m.) – Atkuriamuoju Seimu. Ko gero, aiškiausiai apie tokio teisės akto svarbą ir reikšmę atkuriant Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę bei aktyvuojant pačios Tautos atstovybės veiklą byloja patys pirmieji LTSR AT (Tarybos) nutarimai, priimti 1990 metų kovo 11-ąją.

Vadovaujantis LR Seimo elektroninio archyvo duomenimis, tą dieną Taryba priėmė 8 nutarimus. Jais (I-2, I-4, I-5, I-7, I-9) patvirtinti išrinktų Tarybos deputatų įgaliojimai, sudaryta Tarybos vadovybė, pakeista tuo metu dar LTSR Vyriausybės teisinė padėtis ir vadovybė,

¹³ M. MAKSIMAITIS, *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija* (Vilnius: 2005), p. 164–165.; Steigiamasis Seimas (1921 11 11); Lietuvos Seimas (1923 01 24) rezoliucijos dėl Klaipėdos krašto padėties.

¹⁴ M. MAKSIMAITIS, *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija* (Vilnius: 2005), p. 160.; Lietuvos Steigiamojo Seimo statusas 51 str./LR Seimo skaitykla, Nr. 340.13(474.5)(094)(091) Li 331;

¹⁵ LTSR Aukščiausiosios Tarybos reglamentas (Vilnius: Mintis, 1981), 36, 58 str.

pratęsti kitų valstybės valdžios organų įgaliojimai¹⁶. Pirmiau minėti teisės aktai yra neatsiejamos Lietuvos Respublikos Nepriklausomos Valstybės atstatymo akto (I-10) (toliau vadinama – Aktas) priėmimo prielaidos.

Įdomu pastebėti, kad ir pats Aktas iš tiesų yra kilnesniu žodžiu pavadintas Seimo nutarimas, siekiant pažymėti jo ypatingą reikšmę¹⁷. Šią nuomonę grindžiame 1990 m. kovo 11 d. Tarybos vakarinio posėdžio stenogramos duomenimis. Remiantis ja, iš pradžių deputatams buvo pateiktas Lietuvos Respublikos Nepriklausomos Valstybės atstatymo nutarimo projektas. Svarstymo metu toks projekto pavadinimas sukritikuotas. Priėmus sprendimą dėl teisės akto formos susitarti redakcinėje komisijoje, po pertraukos balsavimui buvo pasiūlytas jau Lietuvos Respublikos Nepriklausomos Valstybės atstatymo Aktas¹⁸.

Be minėto dokumento, iki 1992 m. Konstitucijos įsigaliojimo Taryba priėmė daug kitų nutarimų, turinčių valstybinę, konstitucinę reikšmę. Tai nutarimai dėl valdžios institucijų, komercinių bankų, finansų sistemos formavimo, buvusios TSRS struktūrų veiklos vertinimo, užsienio valstybių nepriklausomybės pripažinimo, Lietuvos Respublikos referendumų skelbimo ir rezultatų nustatymo, pirmalaikių Seimo rinkimų skelbimo bei pačios Konstitucijos projekto pritarimo ir pateikimo Tautos apsisprendimui¹⁹.

¹⁶ LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, *Dėl Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų įgaliojimų pripažinimo* (1990 03 11, I-2).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, *Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko išrinkimo* (1990 03 11, I-4).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, *Dėl Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojų išrinkimo* (1990 03 01, Nr. I-5).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, *Dėl Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pareiškimo* (1990 03 11, Nr. I-7).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, *Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos valstybės organų įgaliojimų pratęsimo* (1990 03 11, Nr. I-9).

¹⁷ Verta pažymėti, jog nuo 1990 m. iki šiol Lietuvos Respublikos Seimas ar jį atitikusi Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba yra priėmusi **vos tris** Aktus. Be minėtojo, tai: LR AT 1992-11-30 aktas Nr. 33-1013 „Dėl Atkuriamojo Lietuvos Respublikos Seimo“ ir 1992-12-10 Lietuvos Respublikos kariuomenės atkūrimo aktas Nr. 34-1030.

¹⁸ Seimo posėdis – Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, III posėdis, stenograma (1990 03 11).

¹⁹ Nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos Valstybinio herbo* (1990 03 31, Nr. I-13); Nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos Ministro pirmininko paskyrimo* (1990 03 17, Nr. I-35); Nutarimas, *Dėl Katalikų Bažnyčios padėties Lietuvoje restitucijos akto* (1990 06 12, Nr. 282); Nutarimas, *Dėl akcinių komercinių bankų steigimo* (1990 12 19, Nr. 821); Nutarimas, *Dėl Lietuvos pinigų gaminimo* (1990 12 22, Nr. I-888); Nutarimas, *Dėl 1940–1991 m. TSRS padarytos žalos Lietuvos Respublikai ir jos gyventojams atlyginimo* (1991 06 04, Nr. I-1403); Nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės sienų* (1991 08 24 Nr. I-1701); Nutarimas, *Dėl LKP (SSKP) struktūrų veiklos Lietuvoje* (1991 08 22 Nr. I-1690); Nutarimai dėl nepriklausomybę paskelbusių buvusių TSRS narių – Gruzijos, Armėnijos, Azerbaidžano, Kazachstano, Turkmėnistano, Uzbekistano, Tadžikistano (1991 12 20, Nr. I-2131-2137); Nutarimas, *Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Prezidento institucijos atstatymo* (1992 03 12, Nr. I-2374); Nutarimas, *Dėl pirmalaikių rinkimų į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą (Seimą) sistemos ir datos* (1992 06 18, Nr. I-2656); Nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių sudarymo* (1992 06 25, Nr. I-

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos gyvavimo laikotarpiu, iki 1992 m. spalio 25 d. Konstitucijos priėmimo, buvo spėta apsvaistyta ir priimta daugiau nei 2500 nutarimų. Dėkingos sąlygos priimti tokį jų skaičių atsirado dėl kelių aplinkybių. Viena iš jų – to meto Tarybos kompetencijos ypatumai, įpareigoję ją atlikti tokias funkcijas, kurios šiandien būdingos Seimo valdybai ar kitiems Parlamento padaliniais. Tai – deputatų komandiruočių, apgyvendinimo išlaidų, kitų ūkinių reikalų sprendimai, priimti nutarimų būdu. Kita – Tarybos reglamento atnaujinimas ir išplėtimas 1991 m. balandžio 18 dieną. Šiame dokumente nutarimo, kaip teisės akto, naudojimo pagrindai ir prielaidos jau išplėtoti keliasdešimtyje straipsnių²⁰. Minėtą dokumentą vertinant kaip būsimo LR Seimo statuto pirmtaką ir atsižvelgiant į tai, jog tuo metu LR Konstitucijos rengimo darbas buvo vos pradėtas, nutarimo, kaip teisės akto, pripažinimas ir platus jo taikymas sukūrė realias jo konstitucinės reikšmės atkūrimo prielaidas.

Apibendrinant LR Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo priimtų nutarimų gausą, vertėtų akcentuoti jų įvairovę bei ypač skirtingą reikšmę valstybės, Tautos gyvenimo ateičiai. Toks išskirtinių, ypač svarbių valstybinių, klausimų ir kasdienių vidaus ūkio klausimų „suliejimas“ į tą pačią nutarimo, kaip teisės akto, formą padarė savotišką meškos paslaugą jo teisiniam reglamentavimui, statuso įvertinimui ir įgyvendinimo ypatumams būsimo parlamentinės demokratijos sąlygomis.

SEIMO NUTARIMAI 1992 M. LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOJE

Galiojančioje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje Seimo nutarimo sąvoką atsispindi 58, 59, 67, 88, 94 ir 106 straipsniuose. Minėtose nuostatose atskleidžiamos pamatinės Seimo nutarimo, kaip teisės akto, savybės: juo įgyvendinama parlamento politinė valia (67 str.), sprendžiami vidiniai (58 str.) ir institucijų sąveikos (59, 88 str.), konfliktų klausimai, nustatomi priimtų įstatymų įgyvendinimo kriterijai (94 str.). Tuo pat metu Konstitucija fiksuoja ir tam tikrus Seimo nutarimų (kai kurių) priėmimo kvalifikacinius reikalavimus (pvz., balsų daugumas). Šiuos Seimo nutarimo konstitucinio reglamentavimo aspektus aptarsime išsamiau.

Pirmalaikių Seimo rinkimų rengimas Seimo nutarimu (58 str. 1 d.) – išskirtinė konstitucinė nuostata, numatanti Tautos atstovybės įgaliojimų trukmės sutrumpinimą jos pačios sprendimu. Toks Seimo valios išreiškimas nutarimu yra absoliutus: jo nevaržo kitos valdžios institucijos (Prezidento, Vyriausybės ar Konstitucinio Teismo) ir laiko terminai (žr. 58 str. 3 d.). Pripažįstant pastarosios konstitucinės nuostatos logiką, klausimas, ar pačiam Seimui suteikta

2677); Nutarimas, Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto (1992 10 13, Nr. I-2965); Nutarimas, Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos projekto pateikimo referendumui (1992 10 13, Nr. I-2968);

²⁰ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Reglamentas (1991 04 18, Nr. I-1241), 8, 26, 38, 58, 62, 77, 87, 101, 102, 103, 128, 129, 140, 163, 169, 191, 212 ir kt. str.

teisė paleisti save nepaisant jokių kitų sąlygų (išskyrus karo veiksmus, pagal 143 str.), yra atviras ir aktualus²¹.

Nors iki šiol Seimas nėra priėmęs nė vieno nutarimo pagal Konstitucijos 58 str. 1 d., parlamentarizmo istorijoje buvo gausu mėginimų tai padaryti. Jų nesėkmių priežastys – įvairios ir aptartinos kituose šio straipsnio skirsniuose. Apsiribojant konstitucinio teisinio reglamentavimo nuostatomis ir apibendrinant šią Seimo nutarimo kategoriją, pažymėtinas jos priėmimo (3/5 visų Seimo narių balsų daugumos) sudėtingumas. Nediskutuojant dėl tokio nutarimo priėmimo procedūros ypatumų politinių argumentų, formaliai galime konstatuoti, kad ji prilygsta vadinamiesiems „konstituciniams“ balsavimams Seime, keičiant Konstitucijos nuostatas ar priimant konstitucinius įstatymus (69 str.).

Konstitucija priimto Seimo nutarimo pagrindu taip pat nustatė pavienio Seimo nario mandato praradimą, jam nepriesiekus arba tai padarius lygtinai. Tačiau, skirtingai nei Seimo pirmalaikių rinkimų atveju, Konstitucija (o vėliau ir Statutas) nenumatė tokio nutarimo priėmimo balsų daugumos reikalavimų. Toks pakankamai svarbaus sprendimo priėmimo neapibrėžtumas turi būti panaikintas, ateityje sistemaiškai peržiūrint LR Konstitucijos nuostatas.

Panašus teisinio reglamentavimo objekto prasme (įgaliojimų sutrumpinimas) Seimo nutarimas įtvirtintas Konstitucijos 88 str., priimant sprendimą, ar LR Prezidento sveikatos būklė leidžia jam toliau eiti savo pareigas. Šiuo atveju Seimo nutarimas gali būti priimamas tokia pačia balsų dauguma, kaip ir pagal 58 str. 1 d. sąlygas. Kitaip nei pirmuoju atveju, priimant sprendimą dėl Prezidento įgaliojimų trukmės sutrumpinimo, Seimas privalo gauti Konstitucinio Teismo išvadą (105 str.). Čia nesigilinsime į šio įdomaus ir praktiškai kol kas neišmėginto konstitucinio reglamentavimo ypatybes (pvz., kodėl dėl savo sveikatos būklės ir tinkamumo eiti pareigas (esant abejonei) į Konstitucinį Teismą negali kreiptis pats Prezidentas?). Režiumuosime, kad šis ir kiti Seimo nutarimai, įgyvendinantys Konstitucinio Teismo išvadas, LR Konstitucijos ar galiojančių įstatymų atitikties požiūriu laikytini neskundžiamais.

Vadovaujantis LR Konstitucijos 94 str., nutarimais Seimas gali įpareigoti Vyriausybę vykdyti priimtus įstatymus laikantis jo nustatytų reikalavimų. Taip įstatymo, kaip teisės akto, turinys yra papildomas Parlamento politinės valios išraiška, ženkliai apribojančia Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, pasirinkimo galimybes. Tokie Seimo nutarimai laikytini parlamentinio valdymo įrodymu. Beje, panaši praktika gyvavo dar LR Aukščiausios Tarybos–Atkuriamojo Seimo laikais²². Taigi 1992 m. spalio 25 d. LR Konstitucijos 94 str. nuostata dėl

²¹ Lietuvos Respublikos Seimo istorijoje yra buvęs ne vienas atvejis, kai tokie Seimo nutarimai buvo rengiami ir teikiami svarstymui be jokių objektyvių motyvų, naudojantis tokio teisinio reguliavimo spragomis įvairių politinių interesų sumetimais (politinės daugumos veiklos tęstinumo, rinkimų agitacijos, pvz. Seimo nutarimas, *Dėl pirmalaikių Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų* (2012 03 13, Nr. XIP-4181).

²² Pz. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo svarstytas Lietuvos Respublikos konstitucinis aktas (1992 06 08, Nr. I-2622); Lydimasis nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų Sąjungas* (Nr.I-2623); *Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų Sąjungas įgyvendinimo*. Juo Vyriausybei nustatyti pakankamai griežti (Įpareigoti Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir Krašto apsaugos ministeriją nedelsiant perimti viso Lietuvos valstybinės sienos perimetro (ilgio) sausumoje, jūroje ir Lietuvos oro erdvės kontrolę) ir terminais

Seimo nutarimų, Vyriausybei nustatančių jo priimtų įstatymų įgyvendinimo kryptis, buvo jau instituciškai ir politiškai išmėginta.

Konstitucijos 105 str. numatyta galimybė apskusti Seimo nutarimus dėl jų atitikties Konstitucijai ar įstatymams šio straipsnio kontekste yra svarbi ne tik dėl paties teisės akto išskyrimo, tačiau ir dėl tai galinčių padaryti subjektų įvairovės. Teisė ginčyti Seimo priimtus nutarimus visų valdžių (įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisumo) institucijoms rodo Konstitucijos rengėjų numanytą šio teisės akto visapusiškumą ir svarbą.

Kaip ir istorinės Lietuvos konstitucijos, galiojanti Konstitucijos redakcija Seimo nutarimus mini ir netiesiogiai, pažymėdama atvejus, kai Seimas „nutaria“ dėl tokių klausimų kaip nepasitikėjimas Vyriausybe (61 str.) ar Seimo sesijos pratęsimas (64 str.). Šių sprendimų vėlesnis reglamentavimas, Seimo statute²³ jiems numatant nutarimo formą, atitiko Konstitucijos teksto prielaidas.

Seimo nutarimo, kaip teisės akto, statuso prielaidos slypi ir Konstitucijos 107 str., numatančiame, jog dėl visų Konstitucinio Teismo išvadų įgyvendinimo galutinai sprendžia LR Seimas. Dėl to pagal LR Konstitucijos 105 ir 107 str. išnagrinėtą ir Seimui pateiktą Konstitucinio Teismo išvadą ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai, Seimas, vadovaudamasis Konstitucijos 74 str., sprendžia dėl jos priėmimo. Nors šiuo atveju sprendimo formalizavimas (teisės akto forma) neminimas, tačiau jo teisinio pagrindo (Konstitucinio Teismo išvada), įgyvendinimo būdo (Seimo sprendimas) ir įgyvendinimo reikalavimo (3/5 kvalifikacinė balsų dauguma) analogija su Konstitucijos 88-ojo straipsnio 1 d. 6 p. turiniu yra akivaizdi. Šią prielaidą jau 1994 m. patvirtino pats Seimas, priėmęs pirmąjį nuolatinį savo Statutą²⁴.

SEIMO NUTARIMAS KAIP POJSTATYMINIS TEISĖS AKTAS

Šiuolaikinėje Lietuvos konstitucinės teisės literatūroje²⁵ Seimo nutarimas (-ai) lakoniškai ir vienareikšmiškai priskiriamas pojstatyminių teisės aktų kategorijai. Atrodytų, po tokio pirmojo sakinio bet kokios diskusijos ar abejonės dėl šio teisės akto klasifikavimo konstitucinės teisės šaltinių sistemoje turėtų būti baigtos. Vis dėlto šio straipsnio autoriai šį klausimą drįs

apibrėžti (iki 1992 m. pabaigos) reikalavimai. Plačiau žr.: 1992 m. birželio 8 d. Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo nutarimas Nr. I-2623 „Dėl konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų Sąjungas“ įgyvendinimo“.

²³ Žr. 76, 85 str.

²⁴ Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1994 02 17, Nr. I-399), 260, 265 str.

²⁵ Lietuvos konstitucinė teisė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), p. 74; E. ŠILEIKIS, *Alternatyvi konstitucinė teisė* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), p. 75; V. SINKEVIČIUS, *Pojstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose // Konstitucinė ir administracinė teisė, III d.* (Vilnius: *Jurisprudencija*, 2003), T. 46(38), p. 56.

išnagrinėti kiek plačiau ir atsižvelgdami į tam tikras Seimo nutarimo, kaip teisės akto, ypatybes, kurios jį daro išskirtiniu *per se*, lyginant su kitų valdžios institucijų priimamais valdymo aktais.

Pirmiausia vertėtų tiksliai apibendrinti pačią „poįstatyminio teisės akto“ sąvoką. Lietuvos teisinėje literatūroje ji nėra išsamiau aptarta, dažniausiai vartojama apibūdinant konkrečios valdžios institucijos leidžiamus teisės aktus (pvz., „LR Vyriausybė priima nutarimus, kurie yra poįstatyminiai teisės aktai“²⁶). Taip pat pažymėtina, jog literatūroje poįstatyminiai teisės aktai vadinami „įstatymų įgyvendinamaisiais teisės aktais“²⁷. Ir vienu, ir kitu atveju skirtingas sąvokas vartojantieji kalba apie tą patį objektą – pagrindinių valdžios institucijų leidžiamus teisės aktus, kurie neturi įstatymo formos ir kurie „paprastai yra valdymo aktai“²⁸.

Tais retais atvejais, kai konstitucinės teisės mokslo doktrinoje pasisakoma apie poįstatyminį (norminį) teisės aktą plačiąja prasme, jo charakteristika yra pakankamai trumpa ir siaura. Išskiriamos trys esminės savybės:

- a) poįstatyminis teisės aktas priimamas kompetentingos institucijos įstatymo numatyta **tvarka ir pagrindais**;
- b) poįstatyminis teisės aktas įgyvendina įstatymus, todėl turi atitikti jų turinį, negali jiems prieštarauti, jų pakeisti ar sukurti naujų bendrojo pobūdžio taisyklių²⁹;
- c) Konstitucija neleidžia poįstatyminiams teisės aktams reglamentuoti esminius konstitucinio būvio klausimus, nepriklausomai ar jie yra formalizuoti įstatymuose ar ne.³⁰

Ar pirmiau minėtos poįstatyminio teisės akto savybės apima Seimo nutarimo teisinio statuso turiningumą?

Seimo nutarimų priėmimo **tvarka** yra nustatyta LR Seimo statute, kuriam pati Konstitucija pripažįsta įstatymo galią. Tačiau kai kurių Seimo nutarimų tam tikri procedūriniai reikalavimai nustatyti pačioje Konstitucijoje (pvz., kvalifikuotos balsų daugumos priėmimo metu), todėl dalies LR Seimo nutarimų procedūrinių formalumų ypatumai įstatyminiam reglamentavimui nepavaldūs.

Didžioji dalis Seimo nutarimo priėmimo pagrindų taip pat nustatyta Seimo statute, tačiau ir vėl – ne visa. LR Konstitucija tiesiogiai nurodo įvairių Seimo nutarimų priėmimo pagrindus (pvz., įgyvendinant LR Konstitucinio Teismo išvadas) ir netgi jų privalomąjį turinį (Seimo nutarime dėl pirmalaikių Seimo rinkimų nurodoma naujo Seimo rinkimų diena)³¹. Taigi, Seimo nutarimo priėmimo tvarka ar pagrindai ne visada nustatyti įstatyme arba jo galią turinčiame teisės akte.

²⁶ Lietuvos konstitucinė teisė (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), p. 765;

²⁷ D. BEINORAVIČIUS, *Teisėkūros rezultatų – teisės aktų – klasifikavimo problemos* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), p. 209.

²⁸ E. JARAŠIŪNAS, *Įstatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektas* // <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr4/4_teise_Jarasiunas.htm> [aplankyta 2013 09 13].

²⁹ Ši mokslo doktrinos pozicija atitinka ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiąją doktriną, žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas, *Dėl 1993-06-17 LR Seimo nutarimo „Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių atitikimo LR Konstitucijai* (1994-01-19).

³⁰ E. ŠILEIKIS, *Alternatyvi konstitucinė teisė* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), p. 75.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, 58 str. 4 d.

Antroji poįstatyminio teisės akto savybė – įstatymų reikalavimo ar turinio įgyvendinimas taip pat neatitinka tam tikrų Seimo nutarimų kategorijų.

Vienais atvejais Seimas, priimdamas nutarimus, įgyvendina galias, numatytas pačioje Konstitucijoje. Tai – nutarimai dėl referendumų paskelbimo, Respublikos Prezidento ir savivaldybių tarybų rinkimų, Vyriausybės programos pritarimo, Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėties patvirtinimo bei įgaliojimų suteikimo ir kt. funkcijų, išplaukiančių iš LR Konstitucijos 67 str. nuostatų.

Kitais atvejais Seimas, leisdamas nutarimus, išreiškia savo politinę valią, kuri įstatymų nuostatomis yra saistoma tik formaliai, t. y. nutarimo priėmimo procedūra neturi prieštarauti galiojančiuose įstatymuose nustatytoms sąlygoms. Pavyzdžiui, Seimas priimdamas politinį sprendimą skelbti pirmalaikius Seimo rinkimus pagal LR Konstitucijos 58 str. 1 d. taip pat yra saistomas LR Seimo rinkimų įstatymo 6-ojo straipsnio „Dėl rinkimų datos paskelbimo“, kuris iš esmės pakartoja konstitucines nuostatas³². Antruoju pavyzdžiu galėtų būti Seimo konstitucinės galios „steigti įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skirti ir atleisti jų vadovus“, kuomet Seimas, atleisdamas iš pareigų, tarkime, Seimo kanclerį, privalo laikytis Seimo statuto procedūrinių reikalavimų³³. Tačiau pati Seimo valia – atleisti pareigūną ar jį palikti pareigose, grindžiamose politinio pasitikėjimo principu, – yra visiškai laisva ir nesaistoma įstatymų.

Kitokios formos Seimo sprendimuose – rezoliucijose išreiškiama politinė valia dėl Seimo nario teisinės neliečiamybės panaikinimo taip pat nėra saistoma nei Seimo statuto, nei kitų teisės aktų, išskyrus Seimo nario priesaikos elementus. Jie yra vieninteliai galimi teisiniai ir moraliniai parlamentaro (ir viso Seimo) balsavimo kriterijai. Tad Seimo sprendimų apskundimas Konstituciniam Teismui dėl to, jog Seimo politinė valia neatitiko generalinio prokuroro teisinio teikimo, neturi teisinio pagrindo. Šį teiginį patvirtina praktika: iki šiol Konstitucinis Teismas nenagrinėjo nė vieno Seimo narių grupės skundo, kad Seimo nario teisinė neliečiamybė daugumos politine valia buvo išsaugota, nepaisant teisėsaugos institucijos teikimo³⁴.

Taigi, tam tikra (pakankamai svarbi ir kiekybiškai) Seimo nutarimų dalis nėra susijusi su LR Seimo priimtų įstatymų įgyvendinimu, todėl nutarimai negali būti laikomi atitinkančiais jų

³² Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas (2010 12 14, Nr. I-2721).

³³ Apie konkretų Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą, kuriuo nagrinėtas Seimo nutarimas dėl Seimo kanclerio G. Vilkelio atleidimo iš užimamų pareigų, bus rašoma kitoje straipsnio dalyje.

³⁴ Įdomu ir tai, jog Seimas iki šiol (autorių žiniomis) nė karto nesikreipė į Konstitucinį Teismą ir dėl formalių apkaltos ar teisinės neliečiamybės panaikinimo pažeidimų, nors ne kartą buvo susiklostę tam palankios faktinės aplinkybės. Pvz., Seime 2011 m. balsuojant dėl parlamentaro E. Lementausko teisinės neliečiamybės klausimo, generalinio prokuroro teikimą palaikančios rezoliucijos priėmimo metu balsavo vos 72 parlamentarai (žr. Seimo rezoliucijos „Dėl Seimo nario E. Lementausko neliečiamybės“ projektas (Nr. XIP-3171) Taigi, pagal LR Seimo statutą, tokiai rezoliucijai priimti būtinas 71 Seimo nario balsas galėjo būti surinktas nebent teoriškai. Manytina, jog nepakankamo kvorumo pagrindu Konstituciniam Teismui apskūstas minėtos rezoliucijos priėmimas galėjo būti aktualus, nagrinėjant ne tik vykdytų procedūrų atitikimą Seimo statutui, tačiau ir tai, ar pati Seimo statuto norma, tiesiogiai nenustatanti kvalifikuotos balsavimo kvorumo daugumos, atitinka Konstituciją;

turiniui keliamus reikalavimus. Minėti kriterijai gali būti tik sąlyginiai, Konstituciniam Teismui vertinant, ar tam tikri Seimo nutarimai buvo priimti laikantis Seimo statute ar kituose įstatymuose numatytų procedūrų.

Trečioji poįstatyminių teisės aktų savybė (Konstitucija neleidžia poįstatyminiams teisės aktams reglamentuoti esminių konstitucinio būvio klausimų, nepriklausomai nuo to, ar jie yra formalizuoti įstatymuose ar ne) taip pat ne iki galo atitinka Seimo nutarimo statusą. Jau iš pirmiau pateiktų pavyzdžių (Konstitucijos nuostata referendumą skelbti Seimo nutarimu) aiškiai matome, jog šiais teisės aktais gali būti reglamentuojami esminiai tiesiogiai Konstitucijoje įvardinti Tautos būvio klausimai. Neabejotina, kad ir Seimo kvalifikuota balsų dauguma priimtas nutarimas dėl pirmalaikių Seimo rinkimų paskelbimo be jokių įstatyminių reikalavimų taip pat prilygtų „esminiam konstitucinio būvio pokyčiui“, kadangi būtų pirmasis, suponuojantis kol kas dar praktikoje nerealizuotų rinkimų teisės konstitucinių nuostatų pritaikymą ir grandinių politinių teisinių procesų užuomazgas³⁵.

Visų trijų aptartų poįstatyminių teisės aktų savybių visuma aiškiai neatitinka Seimo nutarimo, kaip teisės akto, savybių: priėmimo tvarkos, pagrindų, teisinio reglamentavimo turinio atitikties įstatymams ar jo mažareikšmiškumo, sprendžiant esminius konstitucinio būvio klausimus. Seimo nutarimas iš kitų poįstatyminių teisės aktų kategorijos išsiskiria dviem ypatingomis savybėmis: jo priėmimo tvarka ir pagrindai gali būti nustatyti pačioje Konstitucijoje, jis, kaip teisės aktas, įkūnija ypatingos – Tautos suverenitetą įkūnijančios – institucijos politinę valią, kurios turinys negali būti apibrėžtas paprastais įstatymais. Todėl apibendrinant šį skyrių pažymėtina, jog Seimo nutarimas laikytinas atskiru, specifiniu Lietuvos Respublikos teisės aktų sistemos elementu, tam tikrais atvejais turinčiu poįstatyminio teisės akto požymių.

SEIMO NUTARIMŲ RŪŠYS

LR Konstitucijoje, Seimo statute, taip pat ir Lietuvos konstitucinės teisės literatūroje Seimo nutarimai neskirstomi į smulkesnes grupes ir dažniausiai aptariami bendrai, juos pateikiant kaip vienalytę teisės akto kategoriją. Tiesa, kai kuriuose šaltiniuose užsimenama apie

³⁵ Pirmalaikius Seimo rinkimus paskelbus LR Prezidentui, pagal LR Konstitucijos 58 ir kitų straipsnių numatytas sąlygas, pirmalaikius Prezidento rinkimus galėtų paskelbti ir LR Seimas. Tokiu atveju kiltų kol kas dar tikrovėje nepatikrinto Konstitucijos 87 str. 2 dalies (Respublikos Prezidentas, pageidaujantis dalyvauti pirmalaikiuose Prezidento rinkimuose, iš karto įregistruojamas kandidatu) taikymo problemos. Pagal galiojančio LR Prezidento rinkimų įstatymo 3, 36 str. (žr. LR Prezidento rinkimų įstatymas, bet kuris asmuo, pageidaujantis būti registruotas kandidatu, iki tol yra traktuojamas kaip „pretendentas būti kandidatu“ ir privalo Vyriausiajai rinkimų komisijai pateikti tam tikrus dokumentus, leidžiančių atsakingai institucijai priimti (arba nepriimti) sprendimą dėl jo, kaip kandidato, statuso pripažinimo. Akivaizdu, jog tokioje situacijoje susikirstų dvi konstitucinės nuostatos: Prezidento asmens konstitucinės garantijos ir rinkimų teisės lygybės (Konstitucijos 55 str.), neleidžiančios diskriminuoti aktyviąją ar pasyviąją rinkimų teisę turinčių asmenų dalį.

norminius ir nenorminius Seimo nutarimus³⁶, tačiau plačiau nepaaiškinant tokio skirtumo esmės ar paties skirstymo praktinės reikšmės.

Vis dėlto jau pirmiau aptartame Seimo nutarimo, kaip poįstatyminio teisės akto, skyriaus turinyje atsispindi pakankamai ryškūs tam tikrų Seimo nutarimų skirtumai. Konstatuojant, kad teisinėje literatūroje Seimo nutarimų, kaip konkrečių teisės aktų, visuma kol kas nebuvo detaliau struktūrizuota, šiame straipsnyje pateikiama pirmoji (jokiu būdu ne geriausia ir ne galutinė) Seimo nutarimo rūšių apžvalga.

Pirmasis galimas Seimo nutarimo rūšiavimo pagrindas – jo teisinio apibrėžtumo lygmuo. Tokiu atveju galima išskirti Seimo nutarimų grupes – įtvirtintas Konstitucijoje, konstituciniuose įstatymuose (LR Konstitucinio Teismo įstatymas), Seimo statute ir kituose įstatymuose (LR Seimo rinkimų įstatymas, LR vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas). Pažymėtina, kad taip graduojant Seimo nutarimus turi būti įvertinamas teisės normos turinio ir formos blanketiškumo aspektas (pvz., jeigu konkretus Seimo nutarimas minimas konstituciniame įstatyme ir žemesnę teisinę galią turinčiame Seimo statute, vadinasi, pastarasis teisės aktas yra antrinis ir neatitinkantis pasirinkto rūšiavimo būdo).

Antrasis Seimo nutarimų rūšiavimo kriterijus – jo projekto autorystė arba leidybos iniciatyvos teisė. Pagal galiojančius teisės aktus ir nusistovėjusią politinę praktiką Seimo nutarimo projekto autoriumi / iniciatoriumi gali būti: Seimo narys, Seimo narių grupė, Seimo komitetas / komisija, Seimo pirmininkas, taip pat išoriniai subjektai – LR Prezidentas ir LR Vyriausybė. Ko gero, svarbiausias šios klasifikacijos aspektas yra tas, jog tam tikrus Seimo nutarimų projektus gali rengti ir teikti Seimui svarstyti tik išimtiniai teisėkūros subjektai.

Štai LR Seimo statuto 30 str. numato, jog nutarimą dėl Seimo pirmininko pavadavimo gali priimti tik pats pirmininkas. Statuto 59(1) str. 1. d. 2 p. nurodo, jog tik Seimo Audito komitetas gali rengti Seimo nutarimo dėl valstybinio audito ataskaitose ir išvadose pateiktą Valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimo projektą. Vadovaujantis Statuto 76, 231 ir 237 str. nuostatomis Seimo nutarimo projektą dėl apkaltos Seimo nariui pradėjimo turi teisę pateikti tik speciali Seimo sudaryta komisija arba jos įgaliojimus gavusi Etikos ir procedūrų komisija. Remiantis Seimo statuto 223 str. 1 d., tik 1/5 visų Seimo narių dalis gali pateikti nepasitikėjimo Vyriausybe nutarimo motyvuotą projektą.

Tam tikrus Seimo nutarimus gali inicijuoti keli teisėkūros subjektai. Pvz., Seimo statuto 73 str. nustato, kad iniciatyvos teisę sudaryti laikinąsias kontrolės arba tyrimo komisijas ir teikti tokio pobūdžio nutarimo projektą turi Seimo valdyba, komitetai, frakcijos ir ne mažesnė kaip 1/4 Seimo narių grupė.

Ne Seimo struktūroje esantys subjektai Seimo nutarimų projektus rengia ir teikia neturėdami tiesioginių tokios kompetencijos įgaliojimų ir vadovaudamiesi ne Seimo statutu, o Konstitucija, kitais įstatymais ir savo pačių priimtais pirminiais teisės aktais. Štai LR Prezidentas, Seimui teikdamas LR Vyriausybės ministro pirmininko kandidatūrą, adresuoja ne

³⁶ Lietuvos konstitucinė teisė (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), p. 82.

tik atitinkamą savo dekretą, tačiau ir jau parengtą Seimo nutarimo projektą³⁷. Jame tiksliai formuluojamas kandidatūros paskyrimo pagrindas, asmuo, teisės akto įsigaliojimo prielaidos.

Tokia pati praktika susiklostė Respublikos Prezidentui teikiant Seimui ir kitų valdžios institucijų vadovų kandidatūras³⁸. Neabejojant LR Prezidento teise siūlyti Seimui skirti arba atleisti jam pagal kompetenciją atskaitingus valstybės institucijų atstovus, jo iniciatyva rengti ir teikti minėto pobūdžio Seimo nutarimų projektus, ši teisė yra kvestionuotina iš esmės (kaip galimas savo galių viršijimas iš anksto formuluojant Seimo politinį sprendimą) ir dėl nutarimo turinio detalių (pvz., Seimas gali manyti, kad jo nutarimas dėl tam tikro pareigūno skyrimo / atleidimo turi įsigalioti ne nuo priėmimo, o kitu metu). Pažymėtina, jog Seimas per visą savo gyvavimo istoriją nėra parengęs ir pateikęs nė vieno LR Prezidento dekreto projekto³⁹.

Dar gausenę Seimo nutarimų iniciatyvos patirtį susikrovė LR Vyriausybė, kuri per savo gyvavimo laikotarpį spėjo parengti ir pateikti svarstyti per 450 tokių teisės aktų projektų. Tarp jų figūruojantys Seimo nutarimų projektai susiję su įvairių valstybės pareigūnų skyrimu / atleidimu, bendrų įsipareigojimų prisiėmimu, Seimui atskaitingų Vyriausybės prižiūrimų įstaigų ataskaitų, valstybinės reikšmės strategijų patvirtinimu ir pan. Kaip ir LR Prezidentūros atveju, Vyriausybės rengiami Seimo nutarimų projektai dažniausiai grindžiami ne LR Seimo statutu, o kitų įstatymų nuostatomis, kuriuose nėra aiškiai reglamentuota Vyriausybės teikimo LR Seimui forma (nėra vartojama nutarimo sąvoka)⁴⁰.

Neginčijant Vyriausybės (kaip ir LR Prezidento) teisės teikti LR Seimui klausimus, pasiūlymus pagal savo kompetenciją, galima apibendrintai teigti, jog susiklosčiusi valstybės įstaigų santykių tikrovė neatsispindi esamuose Seimo nutarimų leidybos iniciatyvos teise reglamentuojančiose teisės aktuose. Manytina, jog visi tokią teisę turintys teisėkūros subjektai ir jų iniciatyvų apibrėžimai turėtų būti nustatyti LR Seimo statute.

Trečiasis galimas Seimo nutarimų rūšiavimo pagrindas – jų teisinio reglamentavimo dalykas (objektas). Šia prasme išskirtini:

³⁷ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, *Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko kandidatūros* (2012 11 19, Nr. XIIP-12).

³⁸ Pvz., Lietuvos Respublikos Prezidento Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas (2013 04 26, Nr. XII-238), *Dėl V. Sankauskaitės skyrimo Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nare*. Įdomus tuo, jog teikdamas jį Lietuvos Respublikos Prezidentas vadovaujasi ne Lietuvos Respublikos Konstitucija ar Seimo statutu, tačiau Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 8 str. nuostatomis.

³⁹ Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų paieškos duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm [aplankyta: 2013 11 02].

⁴⁰ Pvz., Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, *Dėl valstybės garantijos suteikimo Europos investicijų bankui projektas* (2013 06 26, Nr. XIIP-802), preambulėje minima, jog Seimas šį nutarimą priima vadovaudamasis LR valstybės skolos įstatymo 6 str. 1 d. nuostatomis. Tačiau konkrečiose minėto įstatymo normose nėra kalbama apie tai, kaip Vyriausybė formalizuoja savo teikimą suteikti valstybės garantiją dėl didesnės kaip 40 mln. litų paskolos, netgi apie tai, ar Vyriausybė turi teisę iš anksto formalizuoti Seimo politinį sprendimą, kai šis apskritai gali atsisakyti svarstyti tokį Vyriausybės siūlymą.

a) Seimo nutarimai dėl taikytinos **konstitucinės** (apkalta), **politinės** (interpeliacija, nepasitikėjimas Vyriausybe ar ministru), taip pat visai neseniai sugriežtintos valstybės institucijų vadovų ataskaitų vertinimo ir **kompetencinės atsakomybės** (jeigu ją galima taip apibūdinti pagal pakeistas LR Seimo statuto 206 straipsnio 5, 6 dalis⁴¹) pripažinimo;

b) Seimo (protokoliniai) nutarimai dėl **kitų** valstybės valdžios institucijų vadovų, valstybės atstovų skyrimo ir atleidimo iš pareigų, teisės aktų nustatyta tvarka pasibaigus jų įgaliojimų trukmei ir atsiradus laisvai skiriamai pareigybei. Ši iš pažiūros paprasta Seimo nutarimų kategorija praktikoje jau ne kartą sukėlė aštrius valstybės institucijų politinius nesutarimus ir pavojingus jų nepagrįstai pavėluoto svarstymo precedentus⁴². Siekiant užkirsti kelią tokių atvejų besikartojimui, Seimo statute tikslinga nustatyti aiškius atitinkamų nutarimų priėmimo terminus, atsakingus teikėjus ir tokios pareigos nevykdymo atsakomybę;

c) Seimo nutarimai dėl konstitucinės rinkimų teisės įgyvendinimo: valdžios institucijų einamųjų, pakartotinių, pirmalaikių, neeilinių rinkimų, referendumų skelbimo, vykdymo tvarkos (LR Konstitucijos 58, 67 str.; LR referendumo įstatymo 50 str. 1 d.), nustatytų rinkimų referendumų pažeidimų vertinimo (LR Seimo rinkimų įstatymo 95 str. 5 d.), Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklos, organizuojant konkrečius rinkimus, kontrolės bei atsakomybės užtikrinimo (LR vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo 7 str. 12 d., 10 str. 10 str. 1 d. 10, 11 p.);

d) Seimo nutarimai dėl savo (Statuto 101 str. 4 d.; 104 str. 6 d., 114 str. 1 d.), nuolatinių (Statuto 27 str.; 44 str. 4, 8 d.), laikinųjų padalinių (Statuto 71 str. 2 d., 73 str. 3 d.), Seimo narių veiklos (Statuto 5 str., 8 str. 2 d.), teisėkūros proceso organizavimo (Statuto 151 str. 3 d. 2 p., 153 str. 1 d. 3 p.) tvarkos nustatymo. Pažymėtina, jog pagal LR Seimo statuto 187–191 str. nustatytą tvarką faktiškai Seimo vadovybė taip pat renkama ir skiriama priimant Seimo nutarimus⁴³, tačiau pačiose aptartose Statuto normose toks teisės aktas nėra minimas. Tokios aplinkybės (sprendimo būdo) formalizavimas yra aktualus būsimai Seimo statuto redakcijai;

e) Seimo nutarimai dėl valstybės ilgalaikių strategijų, programų (įskaitant Vyriausybės programos patvirtinimą), valstybinių projektų pripažinimo ypatingos valstybinės svarbos

⁴¹ Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Seimo statuto pataisas, kurios suteikė jam teisę „priėmus nutarimą nepritarti valstybės institucijos vadovo, kurį skiria Seimas, pateiktai metinei institucijos veiklos ataskaitai, pavesti šią ataskaitą svarščiusiam komitetui pateikti Seimo nutarimo dėl nepasitikėjimo tos valstybės institucijos vadovu projektą artimiausiame Seimo posėdyje“, (2013 06 27), 206 str.

⁴² Pvz., Seimas dėl tam tikrų (jų komentaro dydis prilygtų šio straipsnio apimčiai) aplinkybių daugiau nei metus laiko delsė priimti nutarimą dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo pirmininko Vytauto Greičiaus atleidimo iš užimamų pareigų. Nors pirmasis toks Seimo nutarimas buvo pateiktas dar 2008-06-30, Seimas jo kitą redakciją priėmė tik 2009-07-19; žr. LR Seimo nutarimo projektas (2008 06 30, Nr. XP-3229), *Dėl V. Greičiaus atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų* ir LR Seimo nutarimo projektas (2009 07 21, Nr. XIP-371), *Dėl V. Greičiaus atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų*.

⁴³ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimai (2013 10 03, Nr. XII-538; Nr. XII-539), *Dėl Loretos Graužinienės išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo pirmininke; Dėl Vydo Gedvilo išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotoju*.

projektais, valstybės finansinių įsipareigojimų, valstybės karinių vienetų dalyvavimo ilgalaikėse tarptautinėse operacijose patvirtinimo.

Ketvirtasis Seimo nutarimų skirstymo pagrindas – jų priėmimo kiekybiniai reikalavimai. Šie skirstytini į dvi dalis. Viena dalis – Seimo narių balsų skaičius, reikalingas vykdyti Seimo nutarimo priėmimo procedūrą, kita – Seimo narių balsų skaičius, būtinas Seimo nutarimui priimti.

Seimo statute nutarimų skirstymas pagal Seimo nutarimo priėmimo turinčių dalyvauti Seimo narių skaičių yra pakankamai painus. Bendroji tokių teisės aktų priėmimo taisyklė, nustatyta Seimo statute, reglamentuoja, jog nutarimai yra priimami paprasta Seimo posėdyje **dalyvaujančių** narių balsų dauguma⁴⁴. Teoriškai (ir praktiškai) tokia nuostata leidžia daugelį Seimo nutarimų priimti esant minimaliam parlamentarų skaičiui (10 ar 15). Atsižvelgiant į Seimo nutarimais sprendžiamų klausimų reikšmingumą, svarstyti, kad tokių teisės aktų priėmimo procedūrai atlikti būtų nustatytas fiksuotas (pvz., 1/3 narių, kaip Japonijos Atstovų rūmuose) Seimo narių skaičius.

Kituose Seimo statuto straipsniuose yra nurodomi Seimo nutarimai (8, 29(1), 206, 222, 242 Statuto str.), kuriems priimti reikia kvalifikuotos Seimo narių balsų daugumos. Paradoksalu, tačiau tokiais atvejais Seimo statutas nenumato nutarimo priėmimo procedūroje turinčio dalyvauti Seimo narių skaičiaus.

Minėtų išimtinių nutarimų priėmimo reikalavimų neapibrėžtumas Seimo statute yra nepateisinamas ir nelogiškas. Teoriškai jis leidžia susiklostyti tokioms situacijoms, kai, balsuojant dėl nutarimo, kuriam priimti reikia visų Seimo narių balsų daugumos, dalyvauja mažiau nei pusė visų parlamentarų. Todėl, atsižvelgiant į išskiriamų Seimo nutarimų svarbą, Statute tikslinga nustatyti, kad jų priėmimo procedūroje privalo dalyvauti kvalifikuota (pvz., 2/3 visų Seimo narių) dauguma.

Statuto 113 str. numatytais išimtiniais atvejais reglamentuojami konkretūs Seimo nutarimai, kuriems priimti būtina kvalifikuota Seimo narių balsų dauguma. Pz., Statuto 8, 206, 222 str. nurodo, jog nutarimai dėl valstybės institucijų vadovų atleidimo iš užimamų pareigų ir dėl siūlymo Respublikos Prezidentui atleisti valstybės institucijų vadovus iš einamų pareigų, taip pat dėl nepasitikėjimo Vyriausybe arba jos nariu, Seimo narių įgaliojimų nutraukimo LR Konstitucijos 63 str. 7 p. pagrindais (pareigų nesuderinamumas) priimami slaptu balsavimu, daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų dauguma.

Išskirtinės kvalifikuotos 3/5 visų Seimo narių balsų daugumos reikalauja Seimo nutarimai, kuriais valstybės pareigūnai atleidžiami iš pareigų apkaltos proceso tvarka, taip pat Respublikos Prezidento įgaliojimai nutraukiami dėl sveikatos būklės, esant atitinkamoms gydytojų komisijos ir Konstitucinio Teismo išvadoms⁴⁵.

Atkreiptinas dėmesys, jog Seimo statute yra išskiriami kiti nutarimai, kuriais sprendžiami pakankamai svarbūs Seimo ir valstybės būvio klausimai, tačiau nenumatytas reikalavimas

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1994 02 17, Nr. I-399), 113 str. 1 d.

⁴⁵ Ten pat, 29(1) str. 5 d., 242 str. 1d.

taikyti kvalifikuotą Seimo narių balsų daugumą. Tai – Seimo nario mandato panaikinimas jam nepriesiekus arba prisiekus lygtinai (Statuto 6 str.), Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymas ir jų parengtų nutarimų tvirtinimas (Statuto 73, 76 str.), nutarimas dėl įstatymo įgyvendinimo (Statuto 158 str. 7 d.), Seimo protokoliniai sprendimai kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (Statuto 180²⁵ str. 12 p.), Seimui pateiktos valstybės institucijos ataskaitos vertinimas (Statuto 206 str. 5 d.), Seimo nutarimai dėl apkaltos proceso nutraukimo arba pradėjimo (Statuto 228 str. 6 d., 238 str. 1 d., 239 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai, kad šių nutarimų priėmimą pagal galiojančias Seimo statuto nuostatas galėtų lemti vos keliolikos posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsai, straipsnio autorių nuomone, netaikyti kvalifikuotos Seimo narių balsų daugumos reikalavimo yra pavojinga teisinė spraga.

Jau rašėme, jog dalis Seimo nutarimų pagal jų teisinio apibrėžtumo lygį yra reglamentuojami ne Konstitucijos arba Seimo statuto, tačiau kitų įstatymų. Kai kurie jų yra neabejotinai reikšmingi. Tai: Seimo nutarimas dėl reikalavimo paskelbti referendumą, Seimo paklausimas Konstituciniam Teismui, Seimo nutarimas dėl neteisėtai ir teisėtai išrinktų Seimo narių, Seimo nutarimas dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos įgaliojimų nutraukimo, esant aktualiai Konstitucinio Teismo išvadai⁴⁶.

Šių ir kitų neabejotinai reikšmingų Seimo nutarimų priėmimo reikalavimai juos nustatančiuose įstatymuose yra neaptarti arba jų blanketinės nuorodos į Seimo statutą yra iki šiol neatskleistos⁴⁷. Tokia nemaloni teisinio reglamentavimo tikrovė papildomai iliustruoja keliamą klausimą dėl Seimo nutarimų priėmimo procedūros ir priėmimui reikalingų Seimo narių balsų skaičiaus problemiško.

Apibendrinant Seimo nutarimų rūšis galima teigti, kad pačių nutarimų gausa palanki kuriant kitas, čia nepaminėtas, klasifikacijas. Jų atradimas ir pagrindimas kitų mokslo kolegų darbuose tik patvirtintų Seimo nutarimo, kaip teisės akto, turiningumą ir sudėtingumą.

IŠVADOS

1. Seimo nutarimas – dar Abiejų Tautų Respublikos parlamentarizmo raidą rodantis teisės aktas. Žinomas ir praktiškai naudotas tiek Didžiojo Seimo, tiek atskirų Seimų susirinkimų klausimams spręsti, Seimo nutarimas tapo dėsninga 1791 m. gegužės trečiosios Konstitucijos turinio dalimi.

2. Atkuriant Lietuvos valstybingumą, jos institucijas 1917–1919 metais, taip pat tarpukario laikotarpiu, nuolatinių ar laikinųjų Tautai atstovaujančių institucijų nutarimais buvo

⁴⁶ Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2012 11 06, Nr. IX-929), 14 str. 1 d.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (2012 11 15, Nr. I-67), 76 str. 2 d.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas (2010 12 14, Nr. I-2721), 95 str. 6 d.

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas (2012 11 08, Nr. IX-985), 10 str. 1 d.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2012 11 16, Nr. IX-929), 14 str. 1 d. nurodo, kad toks nutarimas turi būti priimtas Seimo statuto nustatyta tvarka, tačiau pačiame Statute atskiri nutarimai dėl referendumo paskelbimo nėra numatyti.

sprendžiami valstybės vidaus ir užsienio politikos klausimai. Jų reikšmė ir įvairovė buvo proporcinga parlamentarizmo įtakai valstybės politinėje sistemoje.

3. Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo nutarimai tiesiogiai pasitarnavo valstybės Suvereniteto įtvirtinimui, jais buvo sprendžiama daug ir politiškai svarbių Lietuvos valstybės būvio klausimų. Per dvejus metus susiklosčiusi nutarimų teisinio reglamentavimo patirtis lėmė ir būsimo 1992 metų LR Konstitucijos bruožus.

4. Seimo nutarimas – tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtintas teisės normų aktas, formalizuojantis svarbius valstybės valdžios institucijų santykius, Seimo veiklos, parlamentinės kontrolės įgaliojimus. Konstitucijoje nustatomi ne tik Seimo nutarimo turinio, tačiau ir jo priėmimo tvarkos esminiai reikalavimai, lemiantys šio teisės akto statuso išskirtinumą.

5. Seimo nutarimas nėra įprastas poįstatyminis teisės aktas. Jam (tiksliau – daliai jo rūšių) nėra būdingos teisės literatūroje poįstatyminiams teisės aktams priskiriamos savybės. Kitaip nei kiti „įstatymų įgyvendinamieji“ aktai, Seimo nutarimai pakankamai dažnai išreiškia pačios Tautos atstovybės politinę valią. Tokiu atveju ją sąlygoja tik Konstitucija, Konstitucinio Teismo teiseną ir paties Seimo priimamų sprendimų nuoseklumas.

6. Konstitucijoje, Seimo statute bei kituose teisės aktuose nustatytos Seimo nutarimų savybės, jais reglamentuojamų valstybės, Parlamento būvio klausimų įvairovė sudaro prielaidas tobulinti šio teisės akto rūšis ir joms būdingas savybes. Straipsnyje tam tikros Seimo nutarimų rūšys išskiriamos atsižvelgiant į jų praktinio taikymo problemas ir siūlant teisinio reglamentavimo pataisas joms spręsti.

7. Seimo nutarimo teisinis reglamentavimas – nenuoseklus. Seimo statute vertėtų susisteminti ir nustatyti bendrus tokio teisės akto turinio, formos, priėmimo kriterijus. Seimo nutarimų preambulėse taip pat tikslinga nurodyti jo priėmimo, keitimo motyvus. Kituose teisės aktuose minimos Seimo nutarimų ypatybės neturėtų konkuruoti su atitinkamomis Seimo statuto nuostatomis.

8. Tarp tobulintinų Seimo nutarimo savybių ypatingai svarbi – jo priėmimo procedūrą vykdančios daugumos dalis. Būtina griežtinti straipsnyje išskirtų Seimo nutarimų priėmimo reikalavimus (nuo paprastosios daugumos iki visų Seimo narių), taip pat svarstyti galimybę nustatyti mažiausią balsavimo procedūroje dalyvaujančiųjų kvotą (pvz., 2/3 visų Seimo narių).

9. Seimo statute tikslinga nurodyti Seimo nutarimo leidybos iniciatyvinę teisę turinčių asmenų sąrašą. Tai leistų išvengti teisėkūros konkurencijos ir galimo valdžių padalijimo principo pažeidimo. Toks galimų projektų teikėjų sąrašas turėtų priklausyti nuo konkrečių Seimo nutarimo kategorijų.

LITERATŪROS ŠALTINIAI

Teisės aktai

1788 m. spalio 22 d. ATR Konstitucija dėl Kariuomenės skaičiaus padidinimo, žr. Šapoka A. *Lietuva Reformų Seimo metu iki 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos* (Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2009).

1791 m. gegužės 3 dienos Konstitucija, VI sk. (Vilnius: Vilniaus Dailės Akademijos leidykla, 2001).

1920 m. gegužės mėn. 18 d. su 1920 m. liepos mėn. 9 d. pataisomis Lietuvos Steigiamojo Seimo statutas (LR Seimo skaitykla, Nr. 340.13(474.5)(094)(091) Li 331;

Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1924 08 07, Nr. 163), Vyriausybės žinios.

Steigiamojo Seimo 1921 m. lapkričio 11 d., Seimo 1923 m. sausio 24 d. rezoliucijos dėl Klaipėdos krašto padėties, žr. Maksimaitis, M. *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija* (Vilnius, 2005).

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1938).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos reglamentas (1978) (Vilnius: Mintis, 1981).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, „Dėl Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų įgaliojimų pripažinimo (1990 03 11, Nr. I-2).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko išrinkimo“ (1990 03 11, Nr. I-4).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, „Dėl Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojų išrinkimo“ (1990 03 01, Nr. I-50).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, „Dėl Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pareiškimo“ (1990 03 11, Nr. I-7).

LTSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas, „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos valstybės organų įgaliojimų pratęsimo“ (1990 03 11, Nr. I-9).

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Reglamentas (1991 04 18, Nr. I-124)

Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo nutarimas, „Dėl konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų Sąjungas“ įgyvendinimo“ (1992 06 08, Nr. I-2623).

Lietuvos Respublikos Konstitucija, (1992)

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2012 11 06, Nr. IX-929).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (2012 11 06, Nr. I-67).

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas (2012 11 08, Nr. IX-98).

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas (2010 12 14, Nr. I-2721).

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas (2012 11 06, Nr. I-28).

Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1994 02 17, Nr. I-399).

Lietuvos Respublikos Seimo Statuto redakcija (2013 06 27, Nr. I-399).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“ (2012 05 15, Nr. XI-2015).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, „Dėl Loretos Graužinienės išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo pirmininke“ (2013 10 03, Nr. XII-538).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, „Dėl Vydo Gedvilo išrinkimo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotoju“ (2013 10 03, Nr. XII-539).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl 1993-06-17 LR Seimo nutarimo „Dėl žemės reformos pagrindinių krypčių“ atitikimo LR Konstitucijai“ (1994-01-19).

Kiti šaltiniai

Žodynas, // <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/N/nutarimas>.

Tarptautinių žodžių žodynas, // <http://www.tzz.lt/t/rezoliucija>.

ROMERIS, M., *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*, I dalis (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 1937).

Lietuvos konstitucinė teisė (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001).

Lietuvos konstitucinė teisė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012).

ŠILEIKIS, E., *Alternatyvi konstitucinė teisė* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003).

SINKEVIČIUS, V., *Poįstatyminis teisės aktas Konstitucinio Teismo nutarimuose*, III d. (Vilnius: *Jurisprudencija*. 2003), T. 46(38)

BEINORAVIČIUS, D., *Teisėkūros rezultatų – teisės aktų – klasifikavimo problemos* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012).

JARAŠIŪNAS, E., *Įstatymo samprata: istorinis, lyginamasis ir nacionalinis aspektas* // Parlamento studijos (Nr. 4. 2005)

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas, „Dėl V. Greičiaus atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų“ (2008 06 30, Nr. XP-3229).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas „Dėl V Greičiaus atleidimo iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų“ (2009 07 21, Nr. XIP-37).

Seimo rezoliucijos, „Dėl Seimo nario E. Lementausko neliečiamybės“ projektas (2011 05 10, Nr. XIP-3171).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko kandidatūros“ (2012 11 19, Nr. XIIP-12).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektas, „Dėl V. Sankauskaitės skyrimo Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nare“ (2013 04 26, Nr. XII-238).

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo, „Dėl valstybės garantijos suteikimo Europos investicijų bankui“ (2013-06-26, Nr. XIIP-802).

Seimo posėdis – Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, III posėdis, stenograma (1990-03-11).

Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų paieškos duomenų bazė // http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm [aplankyta 2013 11 02].

SUMMARY

The article examines the concept of the Seimas (the parliament of the republic of Lithuania) resolution, its legal force, and practices of constitutional proceedings. Scientific research is undertaken with the goal to reveal its essential characteristics, as well as to detect possible legal regulation gaps and practice-based issues of implementation.

While analyzing the evolution of centuries-old state parliamentarism, the state of the Seimas resolution and (or) of equivalent legislation was identified in times of the republic of both nations, the restoration of the state of Lithuania and of inter-war independent republic. Therefore, the Seimas resolution is the historical source of Lithuanian constitutional law.

The concept of the Seimas resolution is enriched by its significance in march 1990, when the act of independence was adopted and published, as well as its direct provision in the constitution of 1992. This legal act addresses the relationship between the state authorities (distrust of government) and operational matters of the parliament itself (pre-term elections).

The Seimas resolution is not an ordinary by-law. Having analysed more than twenty years of Lithuanian parliamentary experiences, the resolution should rather be considered as the primary means of expression of the political will of the Seimas. Depending on the importance of the issue, the will could be derived from the constitution itself and its principles, as well as from the representation of people's sovereignty. One of the most important areas of implementation of the Seimas resolution is the parliamentary oversight. By adopting respective resolutions, the Seimas may require reports from the accountable state authorities; it also may assess their performance or assign them various tasks.

Some very important seimas resolutions (for example on elections results or impeachment petition to the constitutional court) could be voted with simple majority of participating members of seimas. The significance of such decisions requires renegotiating qualifications of voting to avoid unpredictable consequences in the Lithuanian politics.

The Seimas resolutions also have a close relationship with the proceedings of the constitutional court of the republic of Lithuania. The Seimas can implement some of the court's judgments and conclusions by its resolutions. On the other hand, the constitutional court itself may assess whether the disputable Seimas resolution is in conformity with the constitution. It is possible in some cases that the court can examine the constitutionality of resolution on implementation of its own conclusions.

KEYWORDS

Parliament law, Parliament, Constitution, Constitutional court, parliamentary decisions, Statute of Parliament